

Hilâl-i Ahmer

OSMANLI HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ(*)

Mustafa Serin

Savaşta ve barışta "Kara gün dostu" olarak bildiğimiz ve kuruluşundan bu güne kadar her türlü felakette yardımımıza koşan, yardımlarıyla felâketzedelerin acılarını sarmaya çalışan kuruluşlarımızdan biri de "Kızılay"dır. 17 Ağustos 1999 Adapazarı ve Gölcük, 12 Düzce ve Kaynaşlı'da meydana gelen ve büyük can ve mal kayıplarına yol açan deprem felaketinden sonra Kızılay'ın önemi bir kez daha gündeme gelmiştir. Geçmişte birçok ülkeden sonra ehemmiyeti idrak edilerek kuruluş çalışmalarına başlanılan ve ilk zamanlarda pek önemsenmeyip sadece savaşlarda yaralı askerlere yardım etmek amacıyla kurulan Kızılay, önemini giderek arttırmış ve gerek ülkemizde, gerekse diğer ülkelerde savaşta ve barışta meydana gelen her türlü felakette yardıma koşmuştur.

Kızılay'ın kuruluşu, amaçları ve faaliyetleri ile ilgili olarak Osmanlı Devleti zamanında yapılan çalışmalar hakkında Osman Nuri Ergin tarafından hazırlanan ve Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye'de yayınlanan bölümü, sadeleştirerek okuyucularımıza takdim ediyoruz.

Bugün bütün medenî devletlerde tesis olunmuş ve fevkalâde büyük bir önem ve gelişme kaydetmiş olan Salîb-i Ahmer (Kızılağaç) cemiyetleri, nisbeten yeni addolunabilecek uluslararası birer yardım teşkilatı olduğu gibi Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de bunlardan sonra kurulmuştur.

Bu fikri ilk ortaya atanlar, Mösyö Henri Aroît, Mösyö Henri Dunant gibi büyük insanîyet-perverlerdir. Bunların uzun süren neşriyatları, kamuoyunda bu fikre bir yakınlaşma sağlamış sonunda Cenevre'deki "Menfaat-i Umûmiyye Cemiyeti" başkanı Mösyö Gustav Moni, bu fikre hizmet edecek

insanîyetperverleri bir toplantıya davet etmiş ve uzun görüşmeler sonucunda üç esas kabul edilmiştir. Bunlar:

1- Savaşlarda yaralıların ve onları tedavi eden sağlık görevlilerinin tarafsız olarak kabul edilmesi,

2- Sağlık görevlilerini, diğer görevlilerden ayıracak ve tarafsızlığını temin edecek bir ayırıcı işaretin kabul edilmesi,

3- Bu işaretin bayrak veya flama olarak kullanılması ve bayrağın çekileceği mahallerin tarafsız mahal olarak tanınması.

Bu toplantı ve konuşmalar, gayri resmî idi. Daha sonraları İsviçre Hükümeti'nin davetine binaen 1864'te Cenevre'de bir konferans toplanarak uzun görüşmeler sonucunda, konferansa katılanlar Cenevre Sözleşmesi'nin esas maddelerini düzenlediler ve 22 Ağustos 1864'te sözleşme imzalandı.

Sözleşme, Cenevre'ye temsilci göndermemiş olan diğer medenî devletlere de tebliğ olunarak, maddelerinin kabul ve sözleşmenin imzalanması

için bir sene süre tanındı. Bu süre içerisinde diğer birçok devlet daha sözleşmeyi imzalayarak, sözleşmede belirtilen şartları yerine getirmeyi kabul ettiler.

Cenevre Sözleşmesi'nin uygulamaya konulmasıyla, savaşlarda yaralıların acılarının hafifletilmesi ve savaşın yolaçtığı felaketlerin azaltılması konusunda Salîb-i Ahmer Cemiyetleri büyük yararlılıklar gösterdiler ve böylece dünyanın her yerinde bu cemiyetlerin ne derece önemli olduğu herkes tarafından görüldü.

Devletler, bu tür cemiyetler için özel gelirler (fonlar) oluşturulmasına müsaade ettiler.

Her ülke Salîb-i Ahmer Cemiyeti oluşturmak ve oluşturulan bu cemiyeti her yönden güçlü kılmak için sürekli olarak çaba harcadığı sırada bu önemli cemiyetler arasındaki ilişkilerin artırılması, genel olarak Salîb-i Ahmer'lere ait ve Cenevre Sözleşmesi'nin teferruatının araştırılması ve tartışılması için uluslararası kongreler ve konferanslar düzenlenmeye devam edilerek, bunların her beş senede bir Avrupa'nın meşhur bir şehrinde toplanması usul olarak kabul edildi.

Kongrelere, Salîb-i Ahmer cemiyetlerinin gelişip yükselmesi için büyük çabalar sarfeden yardımseverler, doktorlar, meşhur profesörler ve bazı hükümetler adına resmî sıfatı hâiz memurlar katılıyor, önemli görüşmeler cereyan ediyor, Salîb-i Ahmer'lerin görev alanlarını genişletmek ve kolaylaştırmak için tartışmalar yapılıyor.

Sonunda sadece resmî bir mahiyeti hâiz olmak üzere 1899 tarihinde Lahey Sulh Konferansı'nda, Salîb-i Ahmer konusu gündeme gelerek Cenevre Sözleşmesi'nin, deniz savaşlarına da tatbikini temin edecek kuralların tesis edilmesi düşünülmüştür. Bu esas üzerine akdolan 18 Teşrinievvel 1907 tarihli anlaşma, bütün

Hilâl-i Ahmer

büyük-küçük medeni devletler tarafından imzalanmıştır. Böylece medenî devletlerde Salib-i Ahmer Cemiyetleri teşkilatına ciddi bir surette yakınlaşma olmuş ve her hükümet, oluşturduğu Salib-i Ahmer Cemiyeti'nden, diğer hükümetlerin de haberdar olması için durumu Uluslararası Cenevre Salib-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'ne bildirmiştir. Şimdiye kadar Cenevre Genel Merkezi'ne, teşkilatını haber verip kaydettiren hükümetlerin sayısı 39'a yükselmiştir.

Avrupa ile olan diğer birçok siyasî ve idarî münasebetlerde olduğu gibi, bu teşkilatın kuruluşunda da Osmanlı Hükümeti başlangıçta büyük gaflet göstermiştir. Ancak 22 Ağustos 1864 tarihli anlaşma, Osmanlı Hükümeti'ne de tebliğ edilmiştir. Bâb-ı Âlî, işe önce önem vermemiş ise de o zaman faydasız görülen bu kuruluşun, bir zararın da gelmeyeceği düşünülerek 5 Temmuz 1865'te anlaşmayı imzalamıştır. Bununla beraber ordularımızda kullanılması caiz olmayan "Salib-i Ahmer" (Kızıl Haç) işareti yerine Osmanlılara mahsus diğer bir işaretin kabul edilmesi için girişimlerde bulunulmadığı gibi bu konulardaki gelişmeler de takip edilmedi. Bu ihmal ve gafletin acısı, 1291 (1875) Sırbistan ve Karadağ Savaşı ile 1293 (1877) Rus Harbi'nde anlaşıldı.

Memleketimizde Hilâl-i Ahmer'in kurulması için ilk teşebbüs, aslen Alman olan Doktor Abdullah Bey adında bir yardımsever tarafından vuku bulmuş, bu zâtlâ beraber Mekteb-i Tıbbiyye Nâzırı Marko Paşa ve özellikle Kırımlı Aziz Bey gibi bazı ileri görüşlü ve ciddi yardımsever kişilerin girişimleri sonucunda, savaşlarda yaralı askerlere yardım etmek amacıyla kurulacak cemiyete altmış altı üye kaydedilmiştir.

Cemiyet, 1285 (1869)'te bir nizamname hazırlayarak, incelenmek ve tasdik edilmek üzere hükümete takdim edilmiş ise de Bâb-ı Seraskerî (Genelkurmay Başkanlığı) bu teşebbüse "Sivillerin askerî işlere müdahalesi" anlamını vererek karşı gelmiş ve birinci teşebbüs böylece akamete uğramıştır.

Osmanlı Hükümeti, Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamayı ve hükümlerine uymayı kabul etmiş olduğu halde hükümet üyeleri ve ordu komutanları, anlaşmanın bahşeylediği hukuk ve büyük menfaatlerden istifade etme yolunu düşünememişlerdir.

1293 (1877) Rus Harbi'nde, düşmanlarımız bütün Avrupa yardım teşkilatlarının yardımlarına mazhar oldukları halde bizim bu yardımlardan faydalanmamız bir hiç kabilinden idi. Bu durum, Cenevre'de bulunan Salib-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi Başkanı meşhur yardımsever Gustav Moni'nin dikkatini çekmiş ve Osmanlı Hükümeti nezdinde gerekli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlere, zamanın Sadrazamı Rüşdü Paşa gereken önemi vererek her türlü kolaylığı göstermiştir.

O sırada "Mecrûhîn ve Zuafâ-yı Askeriyye'ye İmdâd ve Muâvenet Cemiyeti" adıyla kurulan cemiyete birçok üye kaydolunmuştur. 1292 (1876) senesi Temmuz ayının 31'inci günü Mekteb-i Tıbbiyye'de toplanan cemiyet, Mekteb-i Tıbbiyye Nâzırı Marko Paşa'nın başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır. Cemiyet, Cenevre Anlaşması'nın Osmanlı memleketlerinde ne şekilde uygulanacağını, "Salib-i Ahmer" yerine ordularımızda nasıl bir işaretin kullanılmasının daha uygun olacağını araştırarak, cemiyet için bir nizamname hazırlayacak, derhal yardım toplamaya başlayacak ve cemiyeti sürekli olarak idare edebilmek için bir idare heyeti oluşturulacaktı.

Harbiye Nezâreti, orduda "Salib-i Ahmer" (Kızıl Haç) işaretinin kullanılmasının büyük sakıncalar yaratacağını bildirdiğinden, bunun yerine "Hilâl-i Ahmer" (Kızıl Ay) işaretinin kullanılmasının daha uygun olacağını kabul etmiş ve bu işaretin tanınması için hükümetçe Cenevre'deki Salib-i Ahmer Cemiyetleri Genel Merkezi aracılığıyla bütün devletlere gerekli müracaatlarda bulunulmuştur. Devletlerin çoğunluğu ve özellikle o zamanlar savaşmakta olduğumuz Rusya, Salib-i Ahmer'e riayet şartıyla, Hilâl-i Ahmer işaretinin kullanılmasını kabul etmiş ve cemiyetin kurulmasında hiçbir mahzur kalmamıştır. Böylece cemiyet kuruluş çalışmalarını tamamlamış ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bütün kurucuları 2 Nisan 1293 (1877) tarihinde toplanarak idare heyetini seçmişlerdir.

O sırada çıkan bir irâde-i seniyye üzerine cemiyetin adı "Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti"ne çevirilmiş ve padişahın himayesine alınarak ilk toplantısını Beşiktaş Sarayı'nda Paşa Dairesi'nde yapmıştır.

Hilâl-i Ahmer

Cemiyet, Rus Harbi'nde memleket ve millete büyük hizmetler yapmış ise de, harpten sonra büsbütün terkedilerek ancak 1313 (1879) senesi Yunan Savaşı esnasında biraz canlanabilmiş ve bu harbin bitmesinden sonra yine unutulmuştur. Bir ara cemiyet, faaliyetlerini sürdürmek istemişse de cemiyetin adından fevkalade tedirgin olan padişah, "Bu konuda kendisinin yetkili olduğundan" bahisle, "Şimdilik bu işin durdurularak tehir edilmesi"ni, 2 Eylül 1318 (1902) tarihli bir irâde-i seniyye ile Sadâret'e tebliğ ettirmiştir.

İkinci Abdülhamid'in saltanat yıllarının sonlarına doğru Hilâl-i Ahmer adına gösterilen en büyük hizmet ve faaliyet, 1323 (1908) tarihinde Londra'da toplanan Sekizinci Salîb-i Ahmer Konferansı'na, Muallim Besim Ömer Paşa'nın temsilci olarak tayin edilerek gönderilmesi olmuştur. Ancak Lahey Konferansı'nda Osmanlı Hükümeti temsilcileri tarafından yapılan başvuru üzerine, Hilâl-i Ahmer'in bütün medeni devletlerce tarafsız bir resmî işaret olarak tanınmasından başka bir iş yapılamamıştır. Hatta Besim Ömer Paşa'nın Londra Konferansı'na görevli olarak gönderilmesi irâdesi, o zamanın Hariciye Nazırı Sadr-ı Esbak Teflik Paşa'nın büyük engellemeleri üzerine çok geç çıkmış ve Besim Ömer Paşa Londra'ya ancak konferansın kapanacağı gün ulaşabilmiş, hemen konferansa katılarak o günkü görüşmeleri Hilâl-i Ahmer ile iştigale hasrettirmiş ve "Hilâl-i Ahmer" işaretinin bütün İslâm memleketleri için bir resmî işaret olarak kabul edilmesini başarmıştır.

10 Temmuz 1323 (1908) tarihinde Meşrutiyet'in ilan edilmesini takiben memleketin ileri gelenleri, memleketin medenî ihtiyaçlarını düşünmeye başladıkları sırada Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de dikkatleri çekmekte gecikmedi. Başta eski cemiyet kurucularından Faik Paşa bulunduğu halde birtakım yardımsever, çeşitli girişimlerde bulunmaya başladı. Birbuçuk seneye kadar süren bu girişimler ve yapılan çalışmalar, memlekette müsait bir zemin hazırlamaktan başka

bir işe yaramadı. Nihayet 1327 (1911) senesi Nisan ayının yedinci günü Sadr-ı Esbak Hakkı Paşa'nın başkanlığında toplanan bir heyetin, cemiyetin yeniden kurulduğunu ilan ederek gerekli görevlendirmeleri yapması üzerine, padişah da istemeyerek de olsa cemiyeti himayesi altına alarak fahrî başkanlık görevini üstlenmiştir.

Yine o sırada Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bir de kadınlar kısmı oluşturularak cemiyetin çalışmalarına Osmanlı kadınlarının da katılarak yardımcı olmaları sağlanmıştır.

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, böylece yeniden ihyâ edildikten sonra, kısa bir süre içerisinde bütün tahminlerin üzerinde üstün başarılar sağlamıştır. Cemiyet, 1327 (1911) senesinde çıkan kolerada, 1327 (1911) Aksaray yangınında ve Trablusgarb Savaşı'nda varlığını göstererek çeşitli hizmetlerde bulunmuş, 1328-1329 (1912-1913) Balkan Savaşı'nda ise açtığı hastaneler ve çok sayıdaki sağlık tesisleri ile kıymeti takdir edilemeyecek derecede büyük hizmetler yapmıştır.

Balkan Savaşı sırasında Osmanlı memleketlerinin her tarafında Hilâl-i Ahmer'e binlerce lira yardım temin edilmiş olduğu gibi Hindistan ve Mısır gibi İslâm ülkelerindeki din kardeşlerimiz de topladıkları binlerce lira değerinde yardımlar ve oluşturdukları çeşitli sağlık ekiplerini yardım amacıyla göndermişlerdir.

Şu satırların yazıldığı sıralarda (1915) Osmanlı Hükümeti dört ayrı yerde üç büyük ülke ile savaşta bulunduğu için, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, savaşın cereyan ettiği yerlerde gerekli tesisleri hazırlayarak saltanat ve hilafet merkezinin anahtarı konumundaki Çanakkale'de içinde bulunduğumuz asrın modern harp silahlarına karşı göğüslerini siper ederek milletin namusunu ve hükümetin haysiyetini korumak için çarpışan fedakar vatan evlatlarından yaralananların tedavisi için de İstanbul'da çok sayıda hastaneler açmış ve geçmişle kıyas kabul etmeyecek ölçüde büyük hizmetleri yerine getirmiştir.

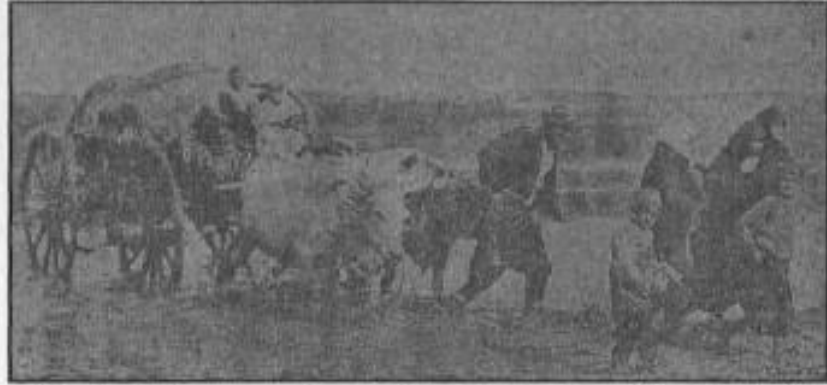
Hilâl-i Ahmer

HİLÂL-İ AHMER'İN FAALİYETLERİNDEN BİR KESİT*

Rumeli'den Muhaceret :

Hatice Nine Kırkkilise muhacirlerinden ihtiyar bir kadındır. Kendisine birgün "Hatice Nine şu kırk kiliseden nasıl kaçtığınızı anlatır mısınız dedim. Bu sualım üzerine ihtiyar kadının yüzü büsbütün buruştu. Gözlerindeki sönük parlaklık büsbütün söndü: "Ah oğul kalbimin yarasını deşme" dedi. Bununla beraber içini çekerek yanıma geldi. Yer minderine oturdu; Sonra yavaş yavaş anlattı:

"Kırkkilise'nin içinde asker bozgun verdi." diye bir haber yayıldı. Aynı zamanda şehrin birkaç tarafından yangın çıktı. Arslan oğlum Veli Allah rahmet eylesin askerde idi. Büyüğü Ali bize mu in bırakılmıştı. Ali'm şaşkın şaşkın içeri girdi. "Kalkın, gidiyoruz Bulgarlar geliyor."dedi. Ben, rahmetli gelinim kalktık.... çarşaflandık ben Fatmacı-ğelinim de Selim'i kucağına aldı. Yalnız bir canımızla bir tenimizle sokağa fırladık.... Sokaklarda bir ana baba günü vardı. Arabalar, atlar, öküzler, toplar, bozgun askerler... Bir taraftan da müthiş yangın... Kasabadan dışarı deli gibi çıktık. Akşam üstü idi hava bozuk ve soğuk idi. Kar yağmaya başladı. Yolumuz bataklık; yüzlerce muhacir arabası telaş ve heyecan içinde kaçan kadın, erkek, çocuk, ihtiyar ahali bütün bu mahlukullah... Bataklık yollara saplanmış kalmış. Gece de "bizim arabaya bin" demişti. Kolumdaki yavru ile arabanın bir köşeciğine sığındım... Fakat bizimkiler, Selim, gelinim, Alicik kar altında bataklık içinde kaldılar. Öylece hepsi, hepsi donmuş gitmiş... Ah, keşke bende kurtulmayıp ta... "İhtiyar kadın baygın gibi arkasına yaslandı, ve kesik kesik devam etti: "İstanbul'a geldiğim zaman, artık insana benzer bir yerim kalmamıştı... Hilal-i Ahmer'den gönderilen çamaşır ve ekmek olmasaydı, soğuktan ve açlıktan ölüp gidecektim... "Hilal-i Amer Cemiyeti binlerce onbinlerce kişiyi besledi, giydirdi. Ayakta hasta olanlara, 56540 nüfusa baktı, ilaç verdi. Yatağa düşenler için bir hastahane, "Muhacirin Hastahanesi" açtı. Bir çoklarını bir yerden başka bir yere taşıdı. Sözün kısası Hilal-i Ahmer Cemiyeti bu babda elinden geleni yaptı ve bu uğurda 7 858300 kuruş sarfetti.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin bu hizmet-i insaniyet perveranesi erbab-ı hamiyet ve mürüvvetin himmet ve muaveneti sayesinde. Memleketimizde iane toplanmış olaydı, Hind'de, Bosna-Hersek'te ve hatta Afrika'da ehli-İslam ve erbab-ı insaniyet tarafından para gönderilmese idi; Hilal-i Ahmer Cemiyeti hiçbir hizmet ve muamenette bulanamayacaktı.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti daimdir. İnsanına hadim olan bu cemiyete herkes her Osmanlı yardım etmelidir. En iyi yardım âzâ kayıt olmak, senevi muayyen bir ücret vermektir.

	Senede	Haftada	Ayda	Günde
A'zâ-yı âmile	Bir lira	8 guruş 13 para	1 guruş 26 para	12 para
A'zâ-yı mu'âvine	Bir mecdiye	1 guruş 26 para	1 guruş 15 para	2 para
A'zâ-yı mu'âvine	Yarım mecdiye	22 para	1 guruş 7 para	1 para

Osmanlıcadan Çeviren: **Mümin Yıldıztaş**

* Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin mektep talebelerine satılmak üzere hazırlanmış olduğu bir defterin arka kapağından alınmıştır. Tarih mevcut değildir.